

Conferència del Cercle d'Economia
Qui vol immigració?
21/11/02

Sr. Sagarra
Professor de Dret Internacional Públic de la Universitat de Barcelona i Director del
Patronat Pro – Europa

Bona nit. En primer lloc he d'agrair als organitzadors, al Cercle d'Economia d'Andorra, al professor Carmelo Gómez i a vostè, que m'han convidat, i als amics andorrans, que en són molts i ja fa anys, ja els explicaré perquè.

En segon lloc, he de dir que em sento com a casa meva, ja que Andorra ha sigut l'aixopluc, no pas d'escapada ni de lloc de compres, de la meva família, jo em dic Sagarra i Trias. El doctor Trias i la meva àvia van venir, es van aixoplugar, es van refugiar aquí, i alguns de vostès, han viscut, han gaudit, ho han patit del meu oncle, Antoni Vilanova i els meus cosins que han participat de forma esportiva, jurídica i mèdica, de les tres, en aquest país. Per tant, em sento com si estigués una mica en el menjador de casa dels meus avis, perquè molts de vostès, segur que em coneixen i si no em coneixen, per referència, deuen saber qui sóc. Jo, segurament, de molts de vostès, també en sé bastants coses.

En tercer lloc, parlaré de la **nacionalitat andorrana i el seus reptes**, perquè la nacionalitat va lligada, absolutament, a la immigració, perquè és estranger el que no és nacional. La nacionalitat andorrana i els seus reptes me'ls conec una mica, perquè en un moment determinat de la història d'aquest país, em van demanar un dictamen sobre un projecte de llei que, després va resultar ser sobre un tema de la doble nacionalitat. Jo recordo que llavors sostenia una tesis que després, afortunadament, vaig veure que el Tribunal Constitucional m'havia donat part de la raó: era la desaparició automàtica de la nacionalitat per causa de, (recordo que això era l'any 92 més o menys) l'adquisició d'una altra nacionalitat.

Per tant, els hi diré que em trobo molt a gust parlant d'aquest tema. Jo havia preparat una xerrada que no sé si és exactament el que vostès volen. Si volen, jo la canvio, però sobre tot el que vull és donar-li un to *per se* que diuen, la meva perspectiva del tema de la immigració. I sobre tot veure la immigració i l'economia capitalista, si la immigració és una necessitat o és un problema. Perquè, ja els ho dic d'entrada, vaig arribar a una conclusió l'altre dia anant en bicicleta que és: la immigració, és un problema? Si ho és, l'hem de resoldre. Però si no és un problema, sinó que és una nova situació, l'hem d'assumir. I aquest joc de paraules que els hi dic, que sembla una bestiesa, em sembla que no ho és tant, perquè els problemes es resolen, no és combaten. Les situacions, s'assumeixen. I, per tant, estem en un moment de canvi i transformació. No solament a Andorra, sinó a tots els llocs. La globalització, un dels elements importants que té, és la deslocalització de les persones front o bé, a les necessitats de l'economia, o bé, la gana. I la gana no és combat només amb fronteres. Amb la gana, com la malaltia, com la contaminació, les fronteres no serveixen.

Dit això, l'actualitat del **tema de l'estrangeria i de la immigració**, és una realitat, jo diria, bellugadissa, una realitat magmàtica, una realitat que sembla d'aquells *culebrons* de la televisió que veiem tots plegats (encara que, de vegades, avergonyidament, però els veiem després de dinar) on els bons són dolents, després els dolents són més bons, els nans creixen i les fades es converteixen en bruixes. Doncs la realitat, una mica, de l'estrangeria i de la immigració és així. La realitat supera la ficció. Les necessitats de l'economia fan que, aquella situació que era problemàtica, difícil. Doncs, jo sostinc, que, si les lleis d'immigració a aquest país o a Espanya, s'apliquessin estrictament, aquí s'haurien de tancar les estacions d'esquí, i a Espanya no es repartiria Butano, no es colliria la fruita, i l'absentisme laboral seria important perquè molts de nosaltres hauríem de tenir cura dels nostres malalts i avis, que estan ben atesos, però per persones que no tenen, legalment, la seva situació establerta a Espanya.

El tema de la immigració interna no ha deixat de ser un tema marginal, un tema de disquisició filosòfica, jurídica o humanitària, per convertir-se en un tema de la crònica de successos de tots els països i de cada dia, no cal parlar de les pateres perquè ho veiem cada dia; però, mirin, el diumenge passat, a un diari de Barcelona es deia que a Espanya hi ha 450.000, ells diuen, il·legals, jo dic irregulars. Tant és, hi ha 450.000 persones, 250.000 a Madrid i la resta a Barcelona, irregulars, estan empadronats però són irregulars. França acaba de tancar els camps de refugiats, per no dir un altre nom, per passar la Canal de la Màniga; els ha tancat, no ha expulsat a la gent, per tant, la gent hi és. Situació, no problema. El dilluns 18 de novembre, el Ministre espanyol Trillo va dir que, un dels elements de la inseguretat internacional era el problema de la immigració. És a dir, són temes que no m'invento i que vostès saben i coneixen i que són d'aquesta setmana. Si anéssim més endarrere, el diari cada dia en diu. Per tant, l'actualitat canvia i el problema es transforma, en el meu entendre, en situació.

L'estrangeria va íntimament lligada amb la condició de la nacionalitat. Vostès acaben d'editar una Llei d'immigració, Espanya acaba d'editar una llei que modifica el Codi Civil. Jo els hi asseguro que aquesta llei els afecta directament. Perquè, persones que no eren espanyoles, ho poden esdevenir, i poden tenir l'opció a ser-ho durant tota la vida, i moltes d'elles són, potser, andorranes, però són filles i néts de persones que van emigrar, per raons econòmiques, polítiques, les que siguin, i estan aquí. El tema de la modificació del Codi civil espanyol, ens porta a pensar, i també és aplicable, em sembla, a Andorra (encara que no sóc un especialista i per això ja està el company Segura que ho sap molt més), que la revolució espanyola comporta quatre tipus de moviments de fitxes, per dir-ho així: primer, la nacionalitat espanyola; segon, qui és estranger i qui no és estranger a Espanya; tercer, la incidència de configuració de qui són i qui no són ciutadans europeus; i en quart lloc, qui deixa de ser andorrà si apliquéssim, per exemple, estrictament, la Llei andorrana que prohibeix la doble nacionalitat.

Aquests dies també hem vist com, per exemple, el senyor Ciscar, que vostès coneixen perfectament perquè ha tingut un càrrec polític important en aquest país, ha declarat que va plantejar, com a President que és de la Convenció, la nova Constitució - Convenció europea (disculpin la imprecisió, però es que és així d'imprecís) on s'estableix la possibilitat de que dins d'Europa, a més a més de ciutadans de la Unió, hi hagin ciutadans de tercers països de llarga residència que tinguin uns certs drets polítics.

Així, podríem dir que a Europa podem establir **quatre tipus de ciutadania**: els ciutadans de la Unió; els ciutadans a la Unió, que són residents de curta o llarga durada; els nacionals d'un país membre, que és diferent de la ciutadania; i, els estrangers a la Unió, que són aquells que no són ni ciutadans de la Unió, ni ciutadans a la Unió, ni, evidentment, nacionals d'un Estat membre. Cada categorització comporta una atribució de drets diferents: drets civils, drets polítics, drets econòmics, drets socials... i això comporta una planificació i una política.

El problema està, i ho desenvoluparé més endavant si tinc temps o en alguna de les seves preguntes, en que les **polítiques d'immigració i les polítiques d'estrangeria**, són, encara, polítiques nacionals. I, en canvi, la planificació econòmica, deixa de ser nacional per ser comunitària. Això comporta unes contradiccions i una certa esquizofrènia, evidentment, el mercat únic té fronteres però no té duanes, té duanes exteriors, però no ha plantejat ni policialment ni des del punt de vista de la previsió social, de la seguretat social, l'existència de fronteres o pseudofronteres que puguin controlar, vigilar el flux migratori intern tant dels que són nacionals dels Estats membres, per tant, ciutadans europeus, com dels que no ho són.

Europa es fonamenta, i aquest és un element importantíssim a tenir en compte, per qualsevol política i qualsevol regulació, en el Principi de llibertat, justícia i seguretat, i en la base de la democràcia i el respecte dels drets fonamentals. Aquest cartutx de condicions, lleis i normes polítiques, fa que la planificació afecti a valors, a fonaments i a principis. De vegades la política europea i dels Estats membres, evidentment, no té en compte o pot fer trontollar aquests

element que són la base de les nostres democràcies, i que són la base i el fonament, actualment, de la pròpia Unió Europea.

A Espanya, que és el que jo conec, (no parlaré d'Andorra perquè, encara que he seguit bastant els treballs d'aquests país sobretot a través d'un amic i company en Ramon Vinyes que ha publicat profusament sobre el tema i que, a més, és company de càtedra), per regular l'estrangeria hem arribat a fer una cosa que és curiosa i difícil, hem aconseguit un Rècord Guinness de lleis orgàniques d'estrangeria, (les lleis orgàniques venen a ser les lleis qualificades de vostès, i per tant, les de màxim rang), en un any en vam fer dos i ara diuen que en farem una altra. Això demostra que, o som molt bons juristes o som molt mals planificadors; perquè, si cada any hem de tenir dos o tres lleis d'estrangeria que, a més, no funcionen, i hem de fer regularitzacions, hi ha quelcom que en la base no ha funcionat.

La Llei Orgànica d'Estrangeria de l'any 2000, la 4/2000 que després ha sigut modificada per la 8/2000, pretenia establir un cens real dels estrangers a Espanya, un cens que, a més, portés una regularització dels estrangers irregulars a Espanya i, sobre tot i en principi, si ens mirem l'exposició de motius d'aquesta llei, el que pretén és contemplar la immigració d'una forma global, no solament des del punt de vista policíac, d'entrada i sortida, sinó de la immigració com un fet incert dins la societat, i això vol dir: seguretat social, sanitat, vivenda, educació, escolarització...., regular, en definitiva, els fluxos migratoris.

Aquesta regulació dels fluxos migratoris, Espanya no la pot fer sola. L'ha de fer amb Europa, l'ha de fer amb els països europeus. Espanya no ha tingut present que les situacions de gana, o les situacions de les noves tecnologies d'informació, o els daltabaixos de països com són Argentina, Veneçuela o Colòmbia, comporta una atracció massiva cap a la terra promesa, que és Europa. Avui en dia, Europa, Estats Units i Canadà són la terra promesa més pròxima per poder arribar a alguna cosa; perquè en l'Àfrica subsahariana, vostès ho saben, el futur és tant negre, que si pots perdre alguna cosa, pots perdre la vida; per a nosaltres això té bastant valor perquè, el que ho pot perdre tot té un valor relatiu i això dóna, no dic grosseria, sinó que dóna la única sortida, l'escapada, (l'escapada diferent del concepte propagandístic del que aquí a Andorra s'entén per escapada).

Després d'estudiar molts anys, arribo a unes **primeres conclusions**: l'estrangeria no és un problema polític, ni policíac, ni jurídic, és una nova situació de convivència, relacionada amb la nostra societat contemporània, i per tant, una nova realitat que s'ha d'assumir.

La societat espanyola, europea i andorrana, (evidentment, perquè és una societat europea encara que no estigui a la Unió Europea), han d'assumir també aquesta nova situació, la transformació d'aquesta comunitat mono-racial, mono-religiosa, mono-lingüística (encara que en el nostre cas és plurilingüística) en una societat pluri-racial, pluri-religiosa, multicultural. Això ens fa trontollar principis molt importants, però hem d'educar-nos i educar a que això és una nova realitat irreversible. La multiculturalitat és un tema a examinar, mai a combatre, directament. Hi ha principis de la nostra societat que són bàsics, altres són accessoris, però hem d'educar-nos i educar per a què, tant la societat d'acollida com la societat que ve, puguem arribar a una certa tolerància, a una certa transigència i, evidentment, a una certa convivència.

La culpa de moltes de les coses que ens passen, a nosaltres i als immigrants, és perquè no hi ha una política coherent a Europa, a Espanya, no puc dir a Andorra però em temo que tampoc. Tenim lleis, tenim normes comunitàries, però no tenim ni hem tingut en els darrers quinze anys, una política d'estrangeria. Aquest, jo crec, que és el principal, però no únic, culpable. Però segur que no ho solucionarem a base de fronteres, de més policies.... si no hagués un costum que hem d'anar creant dia a dia, jo diria que dos han de posar el coll, com deia Martí i Pol en una poesia "... el que compta és l'esforç de cada dia compartit tenaçment amb els qui creuen que cada gest eixampla l'esperança i que cada dia no és perd per als que lluiten".

Això em porta a aquestes **obvietats** que són necessàries d'assumir.

En primer lloc, **l'estranger és un no nacional**, però un no nacional que a les nostres Constitucions, a les nostres lleis fonamentals, se'ls hi reconeix un dret. Jo els hi asseguro que la Constitució espanyola, i l'andorrana, els hi dona uns drets com a persona, entre d'altres, el de la dignitat, i, a vegades, les lleis obliden que els estrangers són també persones.

En segon lloc, per un simple **egoisme del sistema capitalista**, al productiu immigrant, l'estranger treballador, se li ha de donar un tracte igual al dels altres treballadors, però no només per una qüestió plural o de què creiem..., no, no, per un mero sistema capitalista, en un sistema com el nostre no és possible tenir a uns treballadors immigrants atemorits, no integrats i aïllats. Penso que tot ésser humà té unes necessitats afectives, sexuals, socials i fisiològiques que han de satisfer legítimament, si no, es creen coses marginals, quin resultat el coneixem perfectament no solament a Espanya sinó a França, Bèlgica, tenim exemples molt clars d'aquesta marginació que estan absolutament off seeders de la societat, però que viuen en la societat.

En tercer lloc, els **avanços tecnològics** afavoreixen i propicien, inexcusablement, aquesta immigració. Estic segur que, si jo els hi pregunto a algú de vostès, o vostès a mi, qui va jugar ahir el Barça o el Madrid, jo segurament no ho sabré, ara, si els ho pregunten als subsaharians, jo estic segur que saben perfectament qui és el Raül, el Figo, perquè ara xiulen al Figo... i, evidentment, els mateixos que ara veuen això, veuen com nosaltres, els europeus, matem vaques que ells no saben si estan boges, però que se les menjarien de molt bon gust, que cremem camions de fruita o verdura als francesos a les fronteres, que cremen la mantega o tirem l'oli perquè els excedents no baixin o subvencionem el cultiu de segons quins tipus de productes absolutament improductius o que ni els collim. Evidentment, un pare responsable de l'Àfrica subsahariana o no, d'Argèlia, per exemple, enviarà tots els seus fills cap aquí amb la convicció de que, potser, n'arribi un, però aquest servirà de banderí d'enganxar per a que els altres puguin tornar a venir cap aquí.

Finalment, dites aquestes obvietats, jo diria que hem de fer una **reflexió** amb més profunditat, no quedar-nos amb la superficialitat del que són les normes, perquè aquestes canvien, perquè les necessitats econòmiques canvien. Segurament, el professor Carmelo Gómez en sabia més que jo, però a mi m'agrada fer aquesta reflexió.

Crec que tot ordenament jurídic, polític, és un conjunt organitzat de principis, de valors i, després, de normes. Els principis expressen els valors jurídics fonamentals, els valors que s'estructuren en una societat; i, quan dic valors, dic valors molt amplis: valor vida, valor llibertat, valor propietat, valor família, valor democràcia. Les normes jurídiques el que fan és crear mandats imperatius de fer o no fer per a que aquells fonaments, aquells principis, aquells valors es puguin dur a terme, i, són obligatoris no solament per als ciutadans sinó per als ciutadans, el Govern i l'Administració. Entenc que la coherència en un sistema polític i jurídic es demostra en la interacció que existeix entre els principis i els valors amb les normes jurídiques. I ni uns ni altres són immutables, sinó que poden anar variant i, de fet, varien històricament. Davant d'això, em pregunto: si les nostres constitucions i les normes de la Unió Europea, es fonamenten en una convivència de la seva població basada en uns valors com són la igualtat, la tolerància, la justícia, la llibertat..., les normes, que són el mandat imperatiu, han de seguir aquest comportament o buscar aquesta finalitat? Si no és així, es produirà una profunda disfunció, que ens pot portar a situacions antagòniques i difícils, com són, per un costat la tolerància i per l'altre costat el fanatisme. Aquesta tolerància i aquest fanatisme, no són patrimoni dels nouvinguts o de la societat d'acollida, sinó que es donen en els dos àmbits. I, la pregunta que jo em faig és: les lleis d'estrangeria, les lleis d'immigració actuals, responen als valors que actualment té la societat? La pregunta no la resolc jo, els la hi deixo a vostès.

Per acabar entrariem en les **polítiques**. Les polítiques haurien de ser en cinc vessants diferents: una política d'estrangeria, una política d'immigració, una política d'asil i drets humans, una política de ciutadania europea, una política de cooperació i solidaritat amb els països productors d'immigració. Però, la cooperació i la solidaritat, no per un concepte altruista, sinó per un concepte absolutament egoista: hem d'evitar que vinguin. Podem evitar-ho de dos

formes: a base de canons, o a base de crear riquesa, de fonamentar que se'n vagin els menys possibles.

Amb això, arribo a les **conclusions**. La primera, seria la que el professor Vivé, ex-vicepresident del Tribunal Constitucional, deia en un article molt interessant, fa uns anys: els joves diuen que les normes es legitimen en la mesura en que serveixen, sobre tot quan serveixen per resoldre els problemes. Jo dic que, en un estat de Dret, en una democràcia, s'exigeix que la política i les lleis d'estrangeria, resolguin els problemes reals que tenim, no els que ens agradaria tenir. De vegades, quan llegim les normes ens adonem que són normes ideals per a un país ideal, una situació inexistente.

En segon lloc, les lleis haurien de ser pedagògiques, clares i fàcilment interpretables per a qui les ha de complir, siguin nacionals o estrangers, i, també, per als poders públics. Si no són clares, si no són pedagògiques, si no són fàcils, si ja ens costen a nosaltres, imagineu-vos als qui no entenen ni el nostre idioma, ni els nostres costums, ni les nostres normes.

La tercera conclusió, seria que Europa , Espanya i, evidentment, Andorra, necessiten la immigració per a que la societat del benestar funcioni. Per tant, és una situació que hem d'assumir.

La quarta seria que, cap llei resoldrà el problema, doncs és un problema polític i de convivència. Només es pot resoldre amb un gran pacte d'estat i europeu, per l'estrangeria, la immigració i el refugi, no hi caben sortides parcials, ha d'haver-hi una planificació de caràcter general i europea.

La quinta conclusió es que crec que hem de plantejar-nos un canvi en la perspectiva de la ruptura en les polítiques que han configurat la immigració com un problema a combatre, i, iniciar un procés que entengui que la immigració i la multiculturalitat són factors de progrés i de canvi.

Permetin que acabi amb un to més poètic, doncs no els he dit flors i violes precisament. Vaig llegir una cosa molt bonica de Pol Valeri, un poeta francès del segle XIX que deia: "allà on els noms de Moisès i de sant Pau, allà on els noms d'Aristòtel, Plató i Euríclides, tinguin un significat i una autoritat, allí és Europa". Parafraçant aquestes frases, jo afegiria que, allà on els drets i les llibertats de les persones són reconeguts i respectats, allà on la convivència i la cooperació sigui un modus de vida, també serà Europa .

Moltes gràcies.